

Heerser in 't rood

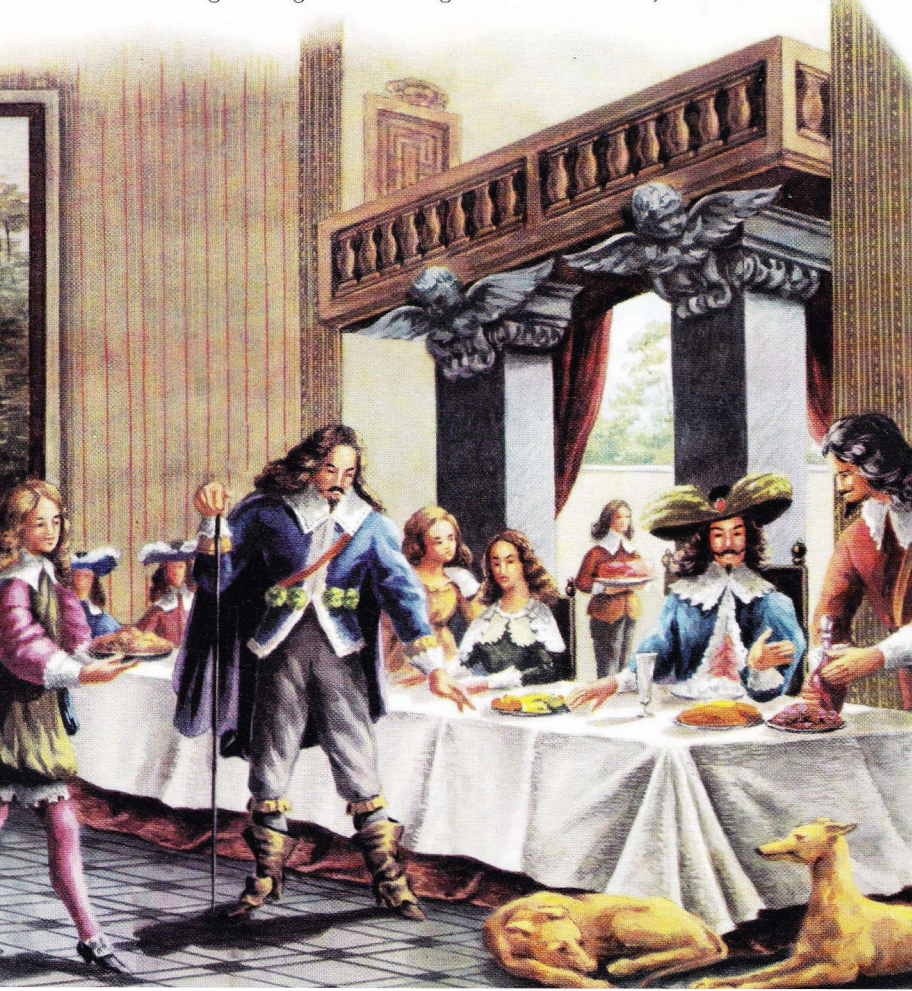
Armand Jean du Plessis, hertog van Richelieu, werd in 1585 te Parijs geboren. Hij had een zeer zwakke gezondheid en is altijd ziekelijk gebleven.

Op 23-jarige leeftijd werd hij bisschop van Luçon, een arm bisdom gelegen aan de westkust van Frankrijk. Richelieu zelf noemde dit "het armzaligste bisdom van Frankrijk". Hij maakte opgang als diplomaat in dienst van de regentes, Maria de Medici, weduwe van Hendrik IV. Door de invloed van de hogere geestelijkheid en mede door de trouwe dienst die zijn vader steeds aan de Franse kroon had bewezen, had hij de toegang tot het hof verkregen en werd tot aalmoezenier van de koningin aangesteld. Met grote

verontwaardiging stelde hij vast, hoe alles wat Hendrik IV had opgebouwd, onder de regering van de regentes teniet ging, omdat haar gunstelingen, zoals o.a. Concini, en onbekwame ministers hun taak verwaarloosden. Dit belette Richelieu echter niet, alles in het werk te stellen om eveneens de gunsten van de koningin-weduwe te verwerven. Toen hij dertig was, werd hij tot staatssecretaris van oorlog en buitenlandse zaken benoemd. Korte tijd nadien was hij de rechterhand van de regentes. Richelieu's politiek programma was in feite een terugkeer naar de plannen van Hendrik IV. Evenals deze laatste wilde Richelieu zijn vaderland redden uit de toestand van verval, waartoe de vele oorlo-

gen die Frankrijk de vorige decennia had doorgemaakt, hadden geleid.

Ondertussen was de jonge koning Lodewijk XIII meerderjarig verklaard en gehuwd met de Spaanse infante Anna van Oostenrijk. Maria de Medici en haar gunstelingen bleven echter aan de macht. Daarom liet de jonge koning minister Concini door zijn gunsteling Luynes vermoorden. Zijn moeder verbande hij naar Blois. Na vele vergeefse pogingen kon Richelieu eindelijk een verzoening bewerken. Voor die bemiddeling werd hem in 1624 de kardinaalshoed verleend. Hetzelfde jaar aanvaardde hij tevens het ambt van minister. Vanaf dat ogenblik ontstond er een hechte vriendschap tussen de koning en de kardinaal. Zijn grote politieke bekwaamheid verzekerde Richelieu weldra de leiding van de regering. Hij was het die de algemene richtlijnen gaf, zowel voor de binnenlandse als voor de buitenlandse politiek van Frankrijk. Op binnenlands gebied liet hij zich leiden door de centralisatie-idee: zijn politiek was erop gericht, alle macht in de kroon te verenigen. Hij werd dan ook de grote voorvechter van de moderne opvatting over de staat, in tegenstelling tot de middeleeuwse feodale maatschappij. Met een stalen volharding bestreed hij elke neiging tot zelfstandigheid bij de aristocratie en schrok voor geen enkel middel terug om de macht van de adel te breken. Zijn belangrijkste wapen bij de centralisatie van het bestuur was de aanstelling van koninklijke ambtenaren, de intendanten, naast de provinciegouverneurs. Deze intendanten fungeerden als helpers van de gouverneurs, maar tevens als spionnen van de regering. De verbitterde adel liet niet na zijn ontevredenheid te betonen. Deze uitte zich in herhaalde samenzweringen, waarvan de broer van de koning, Gaston van

Richelieu

Orleans, bijgenaamd Monsieur, de organisator was. Maar steeds was de waakzame kardinaal de moordenaars voor.

Het edict van Nantes had aan de hugenoten, de Franse calvinisten, honderd "veiligheidssteden" toegelikt, waar ze hun godsdienst vrij mochten belijden. In die steden waren de calvinisten dan ook heer en meester. Richelieu, wiens levensdoel was de eenheid in het gezag en in de staat te bereiken, zag deze vorming van "een staat in de staat" met lede ogen aan. Hij bond de strijd aan tegen de bloeiende haven- en vestingstad La Rochelle, aan de kust van de Atlantische Oceaan gelegen en een bolwerk van het calvinisme. De stad werd gesteund door de Engelse eerste minister Buckingham en zijn vloot. Met de hulp van de Genuees Spinola kon Richelieu echter de stad in 1628 veroveren. De kardinaal toonde zich zeer verdraagzaam tegenover de overwonnen hugenoten. Zij mochten de kerkelijke en burgerlijke rechten, die Hendrik IV hen had verleend, grotendeels behouden. Op buitenlands gebied maakte Frankrijk een strijd op leven en dood tegen de beide grote

Habsburgse machten, het Duitse Rijk en Spanje, door. Ook hierbij was Richelieu de bezielende kracht. Aanvankelijk voerde hij geen rechtstreekse strijd. Hij beperkte zich ertoe, de Duitse calvinisten, de Deense koning en nadien de koning van Zweden, Gustaaf-Adolf, financieel te steunen in de Dertigjarige Oorlog tegen de Habsburgse keizer Ferdinand II, die met de hulp van Wallenstein een sterk Duitsland met een erfelijke monarchie verdedigde. Dit was natuurlijk schadelijk voor de Franse belangen aan de Rijn, die echter op schitterende wijze werden verdedigd door de capucijner monnik, pater Joseph, Richelieu's "grijze Eminentie". Na 1635 greep Richelieu rechtstreeks in en verklaarde ook de oorlog aan Spanje. Kardinaal Richelieu was niet alleen een handig staatsman, maar tevens een groot econoom. Hij wordt als één der grondleggers van het mercantilisme aangezien. Dit is een economische leerstelling, waarbij de meeste nadruk wordt gelegd op de handel als bron van staatsinkomsten en de landbouw

De ziekelijke kardinaal Richelieu was Frankrijks grootste staatsman uit de 17e eeuw. Na de dood van Hendrik IV wist hij het vertrouwen van de regentes te verwerven en nam weldra de leiding van de regering op zich. Zijn binnenlandse politiek kenmerkt zich door een streven naar centralisatie, tegen de adel en de hugenoten. Op buitenlands vlak bindt hij de strijd aan met de Habsburgers in Duitsland en Spanje.

lechts een ondergeschikte rol speelt. Daarenboven wordt Richelieu nog als de stichter van Frankrijks oorlogsvloot beschouwd. Ook de Franse koloniale macht op de Antillen dateert uit zijn tijd. De Académie Française, de oudste en beroemdste van alle literaire academies uit de Nieuwe Tijden, werd door hem gesticht in 1635. Richelieu stierf in december 1642 en werd opgevolgd door kardinaal Mazarin. Enkele maanden na hem stierf ook Lodewijk XIII.

duel

